

РЕЦЕНЗИЯ

от проф.д-р Лучия Малинова Ангелова, СУ”Св.Кл.Охридски”, ФНПП

за дисертационен труд на тема:

Овластяване на поведенческа култура при децата

от 3 до 7-годишна възраст

разработен от Надя Григорова Захариева – Цветкова

за присъждане на образователната и научна степен “доктор”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

Дисертационният труд е в обем от 227 стандартни страници основен текст, включително литературни източници. Структурата на дисертацията включва увод, три глави, изводи и заключение, резюме на получените резултати, като: глава първа – постановка на проблема, глава втора - теоретико-експериментални и организационни параметри на изследването, глава трета – анализ на резултатите от изследването, заключение, изводи, препоръки, приноси, литература. Към разработката са приложени 16 графики, 23 таблици и редица схеми на основни моменти от разработката.

Дисертационният труд е разделен на три глави. В първата е представена постановка на проблема на базата на литературен обзор и проучване на добри практики и опит по изследваната тема, разбор на основните понятия и термини и предпоставките за изграждане на модела. Във втората глава са описани теоретико-експерименталните и организационни параметри на изследването. В трета глава е направен анализа на резултатите от изследването. В заключението са формулирани изводи и препоръки.

Актуалността на проблема е обусловена от съвременните тенденции при постигането на стабилни междучовешки взаимоотношения, което е първата и най-важна предпоставка за успеха на следващите стъпки в дългия и сложен процес на социализация. Детето се нуждае от

ориентири, от външни примери за подражание и от вътрешни образци, които да му дават опора и с които да съпоставя решението си. За **Надя Захариева** вътрешният образ на собствената му съзидателна сила детето може да стабилизира единствено благодарение на натрупания личен опит, както и да му послужи за самомотивация във всички последващи учебни процеси. Постигането на стабилни междуличовешки взаимоотношения е първата и най-важна предпоставка за успеха на следващите стъпки в дългия и сложен **процес на социализация**. Детето се нуждае от ориентири, от външни примери за подражание и от вътрешни образци, които да му дават опора и с които да съпоставя решението си. Вътрешният образ на собствената му съзидателна сила детето може да стабилизира единствено благодарение на натрупания личен опит, както и да му послужи за самомотивация във всички последващи учебни процеси в областта на предучилищното и началното училищно образование.

Целта на дисертационна разработка е да се преосмислят и анализират социално-поведенческите категории, свързани с реалното ежедневие на глобализираната ни действителност и ориентирани към красивото, които да улеснят децата от предучилищна възраст да приемат, да се адаптират и да формират личното си отношение към непосредствения социум в днешното общество на високи технологии и множество интеркултурни различия.

Хипотезата на изследването е свързана с предположението, че ако чрез допълнителното образователно взаимодействие децата усвоят правилата и нормите на поведение на своя социум чрез преживяване /а именно чрез рефлексията и социалното научаване/, по естествен път те по-лесно ще разберат околния свят и ще могат творчески да се развиват в положителна насока, стремейки се към красивото. Така, според **Надя Захариева**, ще се преодолеят вкоренените предразсъдъци и ще разрешат значителна част от претиворечията, които се самоналагат във високо-технологичната и интелкултурна среда на живот.

Задачите на изследването са:

1. Проучване на българска и чуждестранна литература по отношение на формиране на поведенческа култура у децата от 3-7г. възраст – специфики на възрастта, културната среда и взаимодействие родител-учебно заведение.

2. Сравнителен анализ на общоприетите правила на поведение и на моралните норми при ежедневното общуване.

3. Доказване на положителното влияние на правилата на поведение и на моралните норми в ежедневно общуване върху детското развитие, което води до стремеж към красивото.

4. Разработване на концептуална методическа система за овладяване на правила и норми още от ранна детска възраст по време на допълнителните форми на взаимодействие.

5. Подбор на методи, средства и форми на работа с децата за по-лесно усвояване на норми на поведение, адекватни за конкретни ситуации и съобразени с културните различия на подрастващите, преосмисляйки категорията „красиво“.

Съобразно поставените задачи **Надя Захариева** избира и съответните **методи на изследване:**

1. Теоретично проучване на български и чуждестранни източници – проучени са автори, които подкрепят педагогическото изследване и очертават различни аспекти на изследвания проблем и влиянието, което рефлексията и социалното научаване оказват върху развитието на децата от предучилищна възраст;

2. Психолого-педагогически експеримент с включен диагностичен тест за установяване нивото на социално научаване от децата от контролната и експерименталната /тестовата/ група (която от своя страна включва 2 групи от трета и 2 групи от четвърта група), както и педагогическо наблюдение с цел проследяване поведението и развитието на 3-7-годишните деца в условията на детската градина;

3. Анкетно проучване – разработена е анкета за установяване мнението и отношението на родителите към заниманията по поведенческа култура. Статистическа обработка и анализ на резултатите от изследването.

Изследването преминава през следните основни етапи:

I етап. Теоретично проучване и систематизиране на концепции, свързани с поведенческата култура при децата от 3–7-годишна възраст и разработване на експериментален педагогически модел за развиване на поведенчески модел чрез извеждане на цели, съдържание и организация на педагогическото взаимодействие и свързването му с всички образователните направления в детската градина, както и с някои чуждестранни програми на обучение. Този модел е реализиран като формиращ експеримент в експериментална група от детски градини.

II етап. Разработване и приложение на диагностичните процедури във вид на експеримент с цел сравнение на резултатите, получени от контролната и експерименталната група.

III етап. Сравнителен анализ на резултатите, получени от контролната и експерименталната група.

За **Надя Захариева** в изследването е разработен педагогически модел за развиване на поведенческата култура на деца от 3–7 годишна възраст в педагогически ситуации, предполагащи рефлексия и социално научаване. В основата на този модел стои разбирането, че чрез активното научаване, както и в процеса на постоянното учене се осигурява възможност за усъвършенстване на знания и умения у децата за конкретно поведение в различни ежедневни ситуации. Поведение, което е съобразено с моралните норми на поведение. Преценката за дадена поведенческа реакция в крайна сметка се взема от отделното дете. Процесът на усвояване и прилагане на тези знания се предполага да бъде успешен, когато се създава педагогическо взаимодействие и с родителите, в което децата са активни участници и се концентрират върху мисленето и изразяването по различни начини. На този принцип е много по-вероятно те да запазят и трансформират знанията си и в ежедневния си живот.

Възможно е разширяване на изследването към конкретните резултати получени от приложената методика, използването им за по-задълбочено анализиране на поведенческата култура и то главно по отношение методическите аспекти на проучването. Това не омаловажава значимите постижения на труда, който е необходимо да бъде публикуван, след като е налице реална представа за творчески и субектно-ориентирани решения, свързани с поведенческата култура. От изследването биха могли да се извадят и други констатации и изводи, полезни както в теоретичен, така и в практически план.

В кои по-конкретни направления виждам и как биха могли да се открият **основните приноси** и решения в дисертационния труд?

1. Направен е опит за дефиниция на поведенческа култура на базата на теоретични и изследователски концепции в тази сфера, като се описват неговите характеристики в умствен и в личностен план.

2. Разработен е и е апробиран експериментален модел за развиване на абстрактно-логическото мислене при 3-7-годишните деца, посещаващи детска градина чрез провеждането на допълнителни педагогически ситуации, включващи допълнителни игрови ситуации.

3.Доказва се положителното влияние на експерименталния модел върху адаптирането на децата към различната социална сред при 3-7-годишните деца, които посещават детска градина.

4.Доказва се влиянието на рефлексивния метод на обучение върху по-успешната комуникация на 3-7 годишните деца с връстниците и с възрастните, както и деца от различни етноси.

5.Доказва се положителното влияние на експерименталния модел върху развиване на поведенческата култура, както в индивидуални, така и в групови ситуации на базата на работа с допълнителни педагогически ситуации или при решаване на казуси от ежедневието в реална ситуация, което отговаря на тенденциите за добри практики.

Дисертационният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение, както и на Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски”.

Приложеният към него автореферат отразява същността на изследването и коректно представя приносите от него.

Въз основа на всичко това предлагам на научното жури да присъди на **Надя Григорова Захариева – Цветкова** образователната и научна степен „доктор”.

София,20.04.2017 г.

проф.д-р Лучия Малинова

